

Scenariusz zajęć "Nie taki potwór straszny, jak go malują - o uprzedzeniach, stereotypach i sile słów"

na podstawie książki
KLOPS. Koło Lokalnych Obrońców Polskich Smoków

Autor/ka: Anna Nowacka	Ilustracje: Ola Bylica	Tłumacz/ka: n/d
Czas trwania: 45 minut	Grupa wiekowa: uczniowie klas II-IV szkoły podstawowej, wiek: około 8-10 lat	Podstawa programowa/obszary tematyczne: edukacja polonistyczna, język polski, edukacja społeczno-emocjonalna, godzina wychowawcza, zajęcia biblioteczne, zajęcia świetlicowe

SCENARIUSZ OPRACOWAŁA I PRZYGOTOWAŁA:

JULITA PASIKOWSKA-KLICA, BAJKOCHŁONKA

CELE ZAJĘĆ

- Uświadomienie, czym są stereotypy, uprzedzenia oraz krzywdzące etykiety przypisywane innym.
- Pokazanie, że opinie o innych nie zawsze wynikają z faktów, a czasem są rozpowszechniane celowo lub bezrefleksyjnie.
- Rozwijanie umiejętności odróżniania faktów od przypuszczeń i cudzych ocen.
- Zwrócenie uwagi na wpływ słów i powtarzanych opinii na samopoczucie oraz zachowanie innych.
- Kształtowanie umiejętności spojrzenia na wydarzenia z perspektywy różnych bohaterów.

- Uświadomienie, że zrozumienie przyczyn czyjegoś zachowania nie zawsze oznacza jego usprawiedliwienie.
- Rozwijanie empatii, krytycznego myślenia, argumentowania i formułowania własnych wniosków.
- Zachęcanie do samodzielnego oceniania sytuacji, zamiast bezkrytycznego przyjmowania opinii otoczenia.

MATERIAŁY

- Egzemplarz książki KLOPS. Koło Lokalnych Obrońców Polskich Smoków Anny Nowackiej.
- Wybrane fragmenty książki ze stron: 129-131 (o Lichu), 189-192 (o smoku Strachocie), 221-223 (o księżętach zmienionych w żaby).
- Tablica albo duży arkusz papieru.
- Karteczki samoprzylepne.
- Kartki A4, kredki, flamastry lub długopisy.
- Przygotowane wcześniej karty z krótkimi opisami sytuacji i opiniami o bohaterach.

1. Wprowadzenie do tematu: czy zawsze jesteśmy tacy, jak mówią o nas inni? - 5 minut

Prowadzący zapisuje na tablicy kilka popularnych określeń, na przykład:

- Chytry jak lis.
- Uparty jak osioł.
- Czarna owca.
- Leniwy jak leń.

Uczestnicy próbują wyjaśnić znaczenie powiedzeń. Następnie zastanawiają się, skąd wzięły się takie skojarzenia i czy rzeczywiście wszystkie lisy są chytre, osły uparte, itd.

Prowadzący może zapytać, czy podobne określenia bywają przypisywane również ludziom. Czasami ktoś zostaje uznany za nieśmiałego, leniwego, płaczliwego albo przemądrzałego na podstawie jednej sytuacji. Zdarza się również, że powtarzamy zasłyszane opinie, nie zastanawiając się, czy są prawdziwe.

Pytania do grupy:

- Dlaczego tak łatwo przychodzi nam ocenianie innych?
- Czy jedna cecha albo jedno zachowanie może określać całą osobę?
- Czy zdarza się, że wierzymy w coś tylko dlatego, że słyszeliśmy to wiele razy?
- Jak można sprawdzić, czy opinia o kimś jest prawdziwa?

Prowadzący wyjaśnia, że takie uproszczone, utrwalone przekonania o określonych grupach nazywamy stereotypami. Mogą one prowadzić do uprzedzeń, czyli oceniania kogoś z góry, zanim jeszcze dobrze go poznamy.

Warto zwrócić uwagę, że stereotyp nie zawsze jest negatywny. Nawet pozornie pochlebne określenie, takie jak „wszyscy mądrzy ludzie lubią czytać”, może tworzyć niesprawiedliwe oczekiwania wobec innych.

2. Strachot - smok z przypiętą łatką - 10 minut

Prowadzący przedstawia uczestnikom bohatera książki KLOPS Anny Nowackiej. Strachot jest smokiem, który przez długi czas uchodził za niebezpiecznego, wzbudzającego strach i kradnącego owce.

Na początku dzieci otrzymują jedynie te informacje. Ich zadaniem jest zastanowienie się, jaki obraz smoka powstaje na podstawie takiego opisu. Czy Strachot wydaje im się groźny? Czy chciałyby spotkać go w lesie? Czy słysząc o zaginionych owcach, automatycznie uznałyby go za winnego?

Następnie prowadzący przedstawia prawdziwą historię Strachota.

Smok był właścicielem terenów leśnych, na których znajdowało się magiczne źródło. Magnaci pragnęli przejąć jego ziemię i zdobyć dostęp do niezwykłej wody. W tym celu postanowili pozbyć się Strachota, przedstawiając go jako niebezpieczną bestię. Jeden z wysłanych przeciwko niemu rycerzy nawiązał ze smokiem porozumienie, ale ostatecznie nie dotrzymał zawartego sojuszu. Krzywdząca reputacja Strachota przetrwała.

Pytania do rozmowy:

- Czy wasza opinia o Strachocie zmieniła się po poznaniu całej historii?
- Dlaczego magnatom zależało na przedstawieniu smoka w złym świetle?
- Kto mógł odnieść korzyść z rozpowszechniania nieprawdziwych informacji?
- Czy powtarzana wielokrotnie plotka może z czasem zacząć uchodzić za prawdę?
- Co można zrobić, gdy dowiemy się, że niesłusznie kogoś oskarżono?

Prowadzący zapisuje na tablicy dwa hasła: **CO MÓWIONO O STRACHOCIE?** oraz **CZEGO DOWIEDZIELIŚMY SIĘ O NIM NAPRAWDĘ?**

Uczestnicy wspólnie uzupełniają obie kolumny. Dzięki temu mogą zauważyć różnicę między reputacją bohatera a rzeczywistymi wydarzeniami.

Na koniec prowadzący zwraca uwagę, że nie wszystkie niesprawiedliwe opinie powstają przypadkowo. Czasami ktoś celowo przedstawia inną osobę w złym świetle, ponieważ chce coś dzięki temu osiągnąć. Właśnie dlatego tak ważne jest sprawdzanie informacji i zastanawianie się, kto oraz dlaczego je rozpowszechnia.

3. A niech to Licho weźmie! - 10 minut

Prowadzący przedstawia kolejną postać z książki Anny Nowackiej - Licho, czyli istotę znaną ze słowiańskich wierzeń, którą ludzie od dawna kojarzą z nieszczęściami i niepowodzeniami.

Jako punkt wyjścia do rozmowy można wykorzystać fragment wypowiedzi Licha: „Licho nie lubi rozgłosu. (...) Licho sobie siedzi w lesie, a tu akurat ktoś krzyknie: Licho wzięło!, a to nieprawda, bo Licho nic nie ruszało. I znowu jest na Licho. Więc teraz Licho robi na złość”.

Uczestnicy zastanawiają się, co właściwie ma na myśli bohater. Licho nie chce być obwiniane za każde zaginięcie czy niepowodzenie, ale ludzie tak bardzo przyzwyczaili się do przypisywania mu winy, że przestali zastanawiać się nad prawdziwymi przyczynami różnych wydarzeń.

Z czasem Licho zaczyna zachowywać się tak, jak od dawna oczekuje tego otoczenie - robi innym na złość.

Pytania do rozmowy:

- Dlaczego ludzie obwiniali Licho, nawet kiedy niczego nie zrobiło?
- Jak mogło czuć się Licho, gdy ciągle słyszało pod swoim adresem oskarżenia?
- Czy powtarzane opinie mogą wpływać na to, jak zaczynamy myśleć o sobie?
- Dlaczego Licho postanowiło w końcu robić ludziom na złość?
- Czy to, że było wcześniej niesprawiedliwie traktowane, oznacza, że teraz wolno mu dokuczać innym?

Następnie prowadzący proponuje krótkie ćwiczenie. Przedstawia dwie sytuacje:

- Sytuacja A: Uczeń zostaje nazwany bałaganiarzem, ponieważ pewnego dnia zapomniał posprzątać swoich rzeczy. Od tej pory inni przy każdej okazji przypominają mu, że jest bałaganiarzem, nawet jeśli stara się utrzymywać porządek.
- Sytuacja B: Dziewczynka raz nie podzieliła się zabawką. Od tamtej pory inni mówią, że jest samolubna i nie warto zapraszać jej do wspólnej zabawy.

Uczestnicy zastanawiają się, jak mogą czuć się bohaterowie tych sytuacji i w jaki sposób ciągłe powtarzanie krzywdzących opinii mogłoby wpłynąć na ich zachowanie. Prowadzący zwraca uwagę, że sposób, w jaki mówimy o innych, ma znaczenie. Kiedy stale przypisujemy komuś negatywne cechy, możemy sprawić, że poczuje się odrzucony, zniechęcony lub zacznie zachowywać się w sposób, którego od niego oczekujemy.

Nie oznacza to jednak, że taka reakcja jest nieunikniona. Każdy człowiek jest kimś więcej niż opinią, którą usłyszał na swój temat, i może postępować inaczej, niż przewiduje jego otoczenie.

4. Żaby i ich chęć zemsty (jeśli czas pozwoli) - 10 minut

Prowadzący przedstawia uczestnikom trzecią historię z książki **KLOPS**. Tym razem bohaterami są żaby, które w rzeczywistości okazują się zaczarowanymi książętami.

Przez wiele lat były pozbawione wolności i możliwości decydowania o własnym losie. Narastające poczucie krzywdy doprowadziło do pragnienia zemsty. Ostatecznie żaby dopuściły się zdrady, pomagając wrogom przedostać się na smoczy festiwal.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

W przeciwieństwie do Strachota żaby rzeczywiście zrobiły coś złego. Ich postępowanie miało jednak swoje podłoże w zachowaniu innych.

Pytania do rozmowy:

- Dlaczego żaby postanowiły zemścić się za doznane krzywdy?
- Czy po poznaniu ich historii inaczej oceniacie ich zachowanie?
- Czy fakt, że ktoś wcześniej cierpiał, usprawiedliwia krzywdzenie innych?
- Czy można jednocześnie rozumieć czyjeś emocje i nie zgadzać się z jego postępowaniem?
- Jak żaby mogłyby spróbować upomnieć się o swoją wolność, nie pomagając wrogom?

Następnie prowadzący dzieli tablicę na dwie części:

ROZUMIEM, DLACZEGO TAK POSTĄPIŁY

NIE ZGADZAM SIĘ Z ICH ZACHOWANIEM, PONIEWAŻ...

Uczestnicy proponują argumenty do obu kolumn. Mogą zauważyć, że żaby przez długi czas doświadczały niesprawiedliwości, ale również to, że ich zemsta naraziła innych na niebezpieczeństwo.

Prowadzący podkreśla, że zrozumienie motywów postępowania nie jest równoznaczne z jego usprawiedliwieniem. Możemy współczuć komuś, kto doznał krzywdy, a jednocześnie uważać, że nie powinien wyrządzać jej innym.

Historia żab pozwala także zauważyć, że nie zawsze możemy opisać bohaterów wyłącznie jako dobrych albo złych. Ludzie, podobnie jak postacie literackie, bywają znacznie bardziej skomplikowani, a jedna decyzja nie musi definiować całej ich osobowości.

5. Ćwiczenie końcowe: Biuro Odczarowywania Złej Sławy - 10 minut

Uczestnicy zostają podzieleni na kilkusobowe zespoły. Każda grupa otrzymuje kartę jednego z bohaterów poznanych podczas zajęć: Strachota, Licha albo żab.

Zadaniem dzieci jest wcielenie się w pracowników Biura Odczarowywania Złej Sławy, którego celem jest przywracanie sprawiedliwej oceny osobom i stworzeniom niesłusznie osądzanym lub postrzeganim wyłącznie przez pryzmat jednego zachowania.

Każdy zespół przygotowuje krótką kartę sprawy, odpowiadając na cztery pytania:

1. Jaką opinię przypisano naszemu bohaterowi?
2. Co rzeczywiście wiemy o jego zachowaniu i historii?
3. Dlaczego inni zaczęli postrzegać go w taki sposób?
4. Jak można opowiedzieć o nim bardziej sprawiedliwie, nie pomijając faktów?

Uczestnicy mogą przygotować nowy opis postaci, krótkie sprostowanie, plakat lub miniaturowy komiks.

W przypadku Strachota zadaniem będzie obalenie niesłusznych oskarżeń. Licho może otrzymać szansę opowiedzenia własnej wersji wydarzeń. Z kolei żaby powinny zostać przedstawione jako postacie, które dopuściły się niewłaściwego czynu, ale których historii nie można ograniczyć wyłącznie do tego wydarzenia.

Chętne zespoły prezentują swoje prace.

Prowadzący zwraca uwagę, że celem ćwiczenia nie jest przedstawienie wszystkich bohaterów jako niewinnych i idealnych. Chodzi o pokazanie, że sprawiedliwa ocena wymaga poznania faktów, przyczyn wydarzeń oraz różnych perspektyw.

Wnioski:

Prowadzący wraca do tytułowego powiedzenia: „Nie taki potwór straszny, jak go malują” i pyta uczestników, jak rozumieją je po zakończonych zajęciach.

Czy Strachot rzeczywiście zasługiwał na swoją reputację? Czy Licho musiało stać się złośliwe tylko dlatego, że wszyscy od dawna je o to posądzali? Czy żaby powinny zostać zapamiętane wyłącznie jako zdrajcy?

Warto podkreślić, że opowieści o fantastycznych stworzeniach mogą powiedzieć nam wiele o rzeczywistych relacjach między ludźmi. Każdego dnia spotykamy się z opiniami, które ktoś rozpowszechnił, etykietami, które ktoś komuś przypisał, oraz ocenami, które nie zawsze uwzględniają całą historię.

Nie chodzi jednak o to, żeby przestać oceniać zachowania innych. Ważne jest rozróżnianie tego, co ktoś rzeczywiście zrobił, od tego, co się o nim mówi, a także pamiętanie, że nawet niewłaściwy czyn nie musi określać człowieka na zawsze. Zanim uznasz kogoś za potwora, sprawdź, kto opowiedział ci jego historię. I czy ta historia została przedstawiona ci w całości.

STRACHOTA

Jaką opinię mu przypisano?

Co rzeczywiście wiemy o jego zachowaniu i historii?

Dlaczego inni zaczęli go postrzegać w taki sposób?

Jak można opowiedzieć o nim bardziej sprawiedliwie, nie pomijając faktów?

LICHO

Jaką opinię mu przypisano?

Co rzeczywiście wiemy o jego zachowaniu i historii?

Dlaczego inni zaczęli go postrzegać w taki sposób?

Jak można opowiedzieć o nim bardziej sprawiedliwie, nie pomijając faktów?

ŻABY

Jaką opinię im przypisano?

Co rzeczywiście wiemy o ich zachowaniu i historii?

Dlaczego inni zaczęli je postrzegać w taki sposób?

Jak można opowiedzieć o nich bardziej sprawiedliwie, nie pomijając faktów?